

16de GEWONE ALGEMENE BISCHOPPENSYNODE

# INSTRUMENTUM LABORIS

*Voor de Eerste Sessie*  
(Oktober 2023)



Voor een synodale Kerk  
communio | participatio | missio

# Inhoud

## Voorwoord..... 4

De weg tot nu toe

Een werkinstrument voor de tweede fase van het synodale proces

Structuur van de tekst

## A. Voor een synodale Kerk. Een integrale ervaring..... 11

A 1. Karakteristieke kenmerken van een synodale Kerk

A 2. Een weg voorwaarts voor de synodale Kerk: gesprek in de Geest

## B. Gemeenschap, zending, participatie.

### Drie prioritaire thema's voor de synodale Kerk..... 20

B 1. Een gemeenschap die iets uitstraalt: Hoe kunnen we een vollediger teken en instrument zijn van de eenheid met God en de hele mensheid?

B 2. Medeverantwoordelijkheid in de zending: Hoe kunnen we onze gaven en taken beter met elkaar delen in dienst van het Evangelie?

B 3. Participatie, bestuur en gezag: Welke processen, structuren en instellingen in een missionaire synodale Kerk?

*De volledige versies van het Instrumentum Laboris, werkbladen en bijlagen inbegrepen, zijn te vinden op de website van de Synode, synod.va.*

Engelse versie: [https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED\\_ENG\\_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf](https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED_ENG_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf)

Franse versie: [https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED\\_FRA\\_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf](https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/PAGINATED_FRA_INSTRUMENTUM-LABORIS-A4.pdf)

## AFKORTINGEN

- AA Tweede Vaticaans Concilie, Decreet *Apostolicam actuositatem* (18 november 1965)
- AG Tweede Vaticaans Concilie, Decreet *Ad gentes* (7 december 1965)
- CA Johannes Paulus II, Encycliek *Centesimus annus* (1 mei 1991)
- CL Johannes Paulus II, Post-synodale apostolische exhortatie *Christifideles laici* (30 december 1988)
- CV Franciscus, Post-synodale apostolische exhortatie *Christus vivit* (25 maart 2019)
- VD Algemeen secretariaat van de synode, *Voor een synodale Kerk, Gemeenschap, Participatie, Zending. Voorbereidend document* (2021)
- WCF Algemeen secretariaat van de synode, *Voor een synodale Kerk. Gemeenschap, participatie, zending. Vergroot de ruimte in uw tent (Jes 54,2). Werkdocument voor de continentale fase* (2022)
- DV Tweede Vaticaans Concilie, Dogmatische constitutie *Dei Verbum* (18 november 1965)
- EC Franciscus, Apostolische constitutie *Episcopalis communio* (15 september 2018)
- EG Franciscus, Apostolische exhortatie *Evangelii gaudium* (24 november 2013)
- FT Franciscus, Encycliek *Fratelli tutti* (3 oktober 2020)
- GS Tweede Vaticaans Concilie, Pastorale constitutie *Gaudium et spes* (7 december 1965)
- IL *Instrumentum Laboris*
- LG Tweede Vaticaans Concilie, Dogmatische constitutie *Lumen gentium* (21 november 1964)
- PE Franciscus, Apostolische constitutie *Praedicate Evangelium* (19 maart 2022)
- SC Tweede Vaticaans Concilie, Constitutie *Sacrosanctum concilium* (4 december 1963)
- UR Tweede Vaticaans Concilie, Decreet *Unitatis redintegratio* (21 november 1964)

# Voorwoord

*God, die de volharding en de vertroosting schenkt, verlene u ook de eensgezindheid, die u in Christus past, opdat u één van hart en uit één mond de God en Vader van onze Heer Jezus Christus verheerlijkt (Rom 15,5-6).*

## De weg tot nu toe

1. Het volk van God is onderweg sinds paus Franciscus op 10 oktober 2021 de hele Kerk in synode bijeenriep. De raadpleging van het volk van God is van start gegaan op het meest vitale en elementaire niveau. Lokale kerken hebben overal ter wereld gereageerd op de fundamentele vraag geformuleerd in nr. 2 van het *Vorbereidende document (VD): Hoe maakt dit 'samen onderweg zijn', dat vandaag op verschillende niveaus (van het lokale tot het universele) plaatsvindt, het de Kerk mogelijk het Evangelie te verkondigen in overeenstemming met de haar toevertrouwde zending; en welke verdere stappen nodigt de Geest ons uit te nemen om te groeien als synodale Kerk?* De vruchten van de raadpleging werden op diocesaan niveau verzameld, vervolgens samengevat, en naar de Synodes van de Oosterse Katholieke Kerken en naar de bisschoppenconferenties gestuurd. Op hun beurt maakten zij een synthese die naar het algemeen secretariaat van de synode doorgestuurd werd.

2. Ten dienste van een nieuwe fase in het huidige synodale proces, werd na het lezen en het analyseren van de verzamelde documenten, het *Werkdocument voor de Continentale Fase (WCF)* opgesteld. Het WCF werd naar de lokale kerken over de hele wereld teruggestuurd, met het verzoek om ermee aan de slag te gaan en vervolgens samen te komen en het te bespreken op de zeven Continentale Bijeenkomsten. Tegelijk ging ook het werk van de digitale synode verder. Het doel was om zich te concentreren op de inzichten en spanningen die het sterkst resoneerden met de ervaring van de Kerk op elk continent en om, vanuit het perspectief van elk continent, de prioriteiten te bepalen die tijdens de eerste sessie van de algemene synode (oktober 2023) aan bod moeten komen.

3. Dit *Instrumentum Laboris (IL)* werd opgesteld op basis van al het materiaal dat tijdens de luisterfase verzameld werd, en vooral op basis van de slotdocumenten van de Continentale Bijeenkomsten. De publicatie ervan sluit de eerste fase van de synode, *Voor een synodale Kerk: Gemeenschap, Participatie, Zending* af, en opent de tweede fase die bestaat uit twee sessies<sup>1</sup> (oktober 2023 en oktober 2024) waarin de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode zal plaatsvinden. Haar doel zal zijn om het synodale proces in het dagelijkse leven van de Kerk te blijven animeren door te bepalen tot welke wegen

---

<sup>1</sup> In het vervolg verwijzen de uitdrukkingen *vergadering* of *synodale vergadering* kortheidshalve en tenzij anders vermeld, naar de sessie van oktober 2023, waarvoor dit IL bestemd is.

de Geest ons uitnodigt om meer vastberaden als één volk van God samen op weg te gaan. We bidden dat de vrucht van de sessie in oktober is dat de Geest de Kerk inspireert om als volk van God samen op weg te gaan, trouw aan de zending die de Heer haar toevertrouwd heeft. Het doel van het synodale proces is immers *niet het opstellen van documenten, maar het openen van horizonten van hoop voor de vervulling van de zending van de Kerk* (WCF 6).

4. De weg tot nu toe, en vooral de continentale fase, heeft het mogelijk gemaakt om de specifieke situaties die de Kerk in de verschillende regio's van de wereld ervaart, te bepalen en te delen. Daartoe behoren de realiteit van te veel oorlogen die onze wereld met bloed besmeuren, wat leidt tot een oproep om zich opnieuw in te zetten voor het opbouwen van een rechtvaardige vrede; de dreiging die uitgaat van de klimaatverandering, die impliceert dat de zorg voor ons gemeenschappelijke huis een noodzakelijke prioriteit is; de oproep om ons te verzetten tegen een economisch systeem dat uitbuiting, ongelijkheid en een wegwerpcultuur voortbrengt en het verlangen om weerstand te bieden aan de uniformiserende druk van een cultureel kolonialisme dat minderheden verplettert. Situaties van vervolging, tot en met het martelaarschap, en emigratie die gemeenschappen geleidelijk uithollen en hun voortbestaan zelf bedreigen, worden diep betreurd. De lokale kerken hebben gesproken over hun bezorgdheid om de capaciteit te hebben om dringende sociale problemen aan te pakken, van het groeiende culturele pluralisme dat nu de hele planeet kenmerkt, tot de ervaring van christelijke gemeenschappen die als minderheid wonen in het land waarin ze leven, tot de ervaring om in het reine te komen met een steeds verdergaande en soms agressieve secularisatie die religieuze ervaring irrelevant lijkt te vinden, maar waarbij een dorst naar het goede nieuws van het Evangelie blijft bestaan. In veel regio's zijn de kerken diep getroffen door de crisis van vele vormen van misbruik: seksueel misbruik, misbruik van macht en geweten, financieel en institutioneel misbruik. Het zijn open wonden waarvan de gevolgen nog niet volledig aangepakt zijn. Naast het vragen van vergeving aan de slachtoffers en overlevenden voor het leed dat zij veroorzaakt heeft, moet de Kerk haar engagement voor bekering en hervorming verderzetten en vergroten, om te voorkomen dat soortgelijke situaties zich in de toekomst opnieuw voordoen.

5. Het is in deze diverse context, met ook gemeenschappelijke algemene kenmerken, dat het synodaal op weg gaan, plaatsvindt. De synodale vergadering van oktober 2023 zal gevraagd worden om grondig te luisteren naar de situaties waarin de Kerk leeft en haar zending vervult. De ware betekenis van het samen op weg gaan wordt pas missionair relevant wanneer deze vraag gesteld wordt in een specifieke context met concrete mensen en situaties in gedachten. Wat op het spel staat is het vermogen om het Evangelie te verkondigen door samen op weg te gaan met mannen en vrouwen van onze tijd, waar ze zich ook bevinden, en daadwerkelijk de katholiciteit te beleven die voortkomt uit het samen op weg gaan met de kerken die in bijzonder ellendige situaties leven (cf. LG 23).

6. Naar de synodale vergadering brengen we de vruchten mee die wij tijdens de luisterfase verzameld hebben. Allereerst hebben we ervaren **wat een bron van**

vreugde opborrelt uit de oprechte en respectvolle ontmoeting tussen broeders en zusters in het geloof: **elkaar ontmoeten is de Heer ontmoeten die in ons midden is!** Zo hebben we met onze eigen handen de katholiciteit van de Kerk kunnen aanraken die, met al haar verscheidenheid aan leeftijdsgroepen, geslachten en sociale omstandigheden, een buitengewone rijkdom aan charisma's en kerkelijke roepingen belichaamt en de hoeder is van een schat aan verschillende talen, culturen, liturgische uitdrukkingvormen en theologische tradities. In feite is deze rijke verscheidenheid het geschenk van elke lokale Kerk aan alle andere (cf. LG 13), en de synodale dynamiek is een manier om deze rijke verscheidenheid te waarderen en te versterken zonder haar in een mal van uniformiteit te persen. Zo hebben we ook ontdekt dat er gemeenschappelijke vragen zijn, ook al wordt synodaliteit in de verschillende delen van de wereld op verschillende manieren ervaren en begrepen vanuit een gemeenschappelijke erfenis van de apostolische traditie. Een deel van de uitdaging is te onderscheiden welk niveau het meest geschikt is om elke vraag aan te pakken. Er zijn ook bepaalde spanningen. We moeten ons daardoor niet laten afschrikken, noch koste wat kost ze proberen op te lossen, maar investeren in een voortdurende synodale onderscheiding. Alleen op deze manier kunnen spanningen bronnen van energie worden en niet vervallen in destructieve polarisaties.

7. De eerste fase vernieuwde ons bewustzijn dat het **onze identiteit en roeping is om steeds meer een synodale Kerk te worden**: samen op weg gaan, dat wil zeggen synodaal worden, is de manier om werkelijk leerlingen en vrienden van die Meester en Heer te worden die van zichzelf zei: *Ik ben de weg* (Joh. 14,6). Vandaag is het ook een diep verlangen: nadat we het als een geschenk ervaren hebben, **willen we het zo verder blijven doen, in het besef dat deze tocht voltooid zal worden op de laatste dag**, wanneer we door Gods genade deel zullen uitmaken van die menigte die het boek Openbaring als volgt beschrijft: *Daarna zag ik een grote menigte, die niemand tellen kon, uit alle rassen en stammen en volken en talen. Zij stonden voor de troon en voor het lam, in witte kleren en met palmtakken in de hand, en luid riepen zij: 'De redding komt van onze God, die op de troon zetelt, en van het lam!'* (Apk 7,9-10). Deze tekst geeft ons een beeld van een definitief voltooide synodaliteit, waarin een volmaakte gemeenschap heerst over alle verschillen heen, verschillen die behouden en verenigd worden in die ene missie die nog voltooid moet worden: deelnemen aan de liturgie van lofprijzing die vanuit alle schepselen, door Christus opstijgt naar de Vader in de eenheid van de Heilige Geest.

8. Aan de voorspraak van deze zusters en broeders, die al de volle gemeenschap van de heiligen beleven (cf. LG 50), en vooral aan die van haar, die de eerste onder hen is (cf. LG 63), Maria Moeder van de Kerk, vertrouwen wij het werk van de synodale samenkomst en de voortzetting van onze inzet voor een synodale Kerk toe. Wij vragen dat de samenkomst een tijd van overvloed van de Geest mag zijn, maar meer nog dat **de genade ons vergezelt wanneer de tijd komt om de vruchten ervan in daden om te zetten in het dagelijkse leven van christelijke gemeenschappen over heel de wereld.**

## Een werkinstrument voor de tweede fase van het synodale proces

9. De bijzondere kenmerken van de synode 2021-2024 worden uiteraard weerspiegeld in de betekenis en de dynamiek van de synodale vergadering en dus in de structuur van het IL dat er ten dienste van staat. In het bijzonder heeft de lange voorbereidingsfase al geleid tot een veelvoud aan documenten: het Voorbereidend Document, de synthesedocumenten van de lokale kerken, het Werkdocument voor de Continentale Fase en de slotdocumenten van de Continentale Bijeenkomsten. Op deze manier is er een communicatiestroom heen en weer geweest tussen de lokale kerken onderling en tussen hen en het algemeen secretariaat van de synode. Dit IL annuleert of absorbeert al deze rijkdom niet, maar het is erin geworteld en verwijst er voortdurend naar. Ter voorbereiding van de vergadering worden de leden van de synode gevraagd de voorafgaande documenten in gedachten te houden, in het bijzonder het WCF en de slotdocumenten van de Continentale Bijeenkomsten, evenals het document van de digitale synode, en deze te gebruiken als hulpmiddelen voor hun eigen onderscheiding. Vooral de slotdocumenten van de Continentale Bijeenkomsten zijn bijzonder waardevol omdat ze ervoor zorgen dat men concrete realiteiten binnen de verschillende contexten en de uitdagingen eraan verbonden, niet uit het oog verliest. Het gemeenschappelijke werk van de synodale vergadering kan deze bronnen voor onderscheiding niet negeren. De vele bronnen die bijeengebracht zijn in de speciale sectie van de website van de synode 2021-2024, kunnen ook nuttig zijn, vooral de apostolische constitutie *Episcopalis communio* en de twee documenten van de Internationale Theologische Commissie, *Synodality in the life and mission of the Church* (2018) en *Sensus Fidei in the life of the Church* (2014).

10. Gezien de overvloed aan materiaal dat beschikbaar is, is het IL bedoeld als een praktisch hulpmiddel voor het verloop van de synodale vergadering van oktober 2023 en dus voor de voorbereiding ervan. Des te meer geldt voor het IL de omschrijving die aan het WCF gegeven werd: *het is geen document van het kerkelijke leergezag of een verslag van een sociologisch onderzoek; het formuleert geen praktische aanwijzingen, doelen en doelstellingen en het werkt geen volledige theologische visie uit* (WCF 8). Dat kan ook niet anders aangezien het IL deel uitmaakt van een proces dat nog niet voltooid is. Toch gaat het IL een stap verder dan het WCF: puttend uit de inzichten van de eerste fase en nu ook uit het werk van de Continentale Bijeenkomsten, **verwoordt het enkele van de prioriteiten die naar voren kwamen uit het luisteren naar het volk van God**, maar deze worden niet als beweringen of standpunten voorgesteld. In plaats daarvan worden ze **als vragen aan de synodale vergadering gesteld**. Dit orgaan zal de taak hebben de concrete stappen te onderscheiden om de verdere groei van een synodale Kerk mogelijk te maken, stappen die het vervolgens zal voorleggen aan de Heilige Vader. Alleen dan zal die bijzondere dynamiek van luisteren voltooid zijn waarin *“iedereen iets te leren heeft. De gelovigen, het bisschoppencollege, de bisschop van Rome: de een luistert naar de ander; en allen luisteren naar de Heilige Geest, ‘de Geest van waarheid’* (Joh

14,17), om te weten wat Hij tot de kerken zegt (cf. Apk 2,7)<sup>2</sup>. Daarom is het duidelijk waarom het IL niet opgevat kan worden als een eerste ontwerp van het slotdocument van de synodale vergadering, dat alleen gecorrigeerd of geamendeerd moet worden. Integendeel, het schetst een eerste benadering van de synodale dimensie van de Kerk die kan dienen als basis voor verdere onderscheiding. Het IL is in eerste instantie gericht aan de leven van de synodale samenkomst in oktober. Het document wordt openbaar gemaakt omwille van de transparantie en ook om bij te dragen aan het opzetten van kerkelijke initiatieven. Vooral kan het de deelname aan de synodale dynamiek op lokaal en regionaal niveau stimuleren, in afwachting van het resultaat van de vergadering in oktober. Dit zal aanvullend materiaal opleveren op basis waarvan de lokale kerken opgeroepen zullen worden om te bidden, na te denken, te handelen en om hun eigen bijdrage te leveren.

11. De vragen die het IL stelt, zijn een uitdrukking van de rijkdom van het proces waaruit ze zijn voortgekomen: ze dragen de stempel van de specifieke namen en gezichten van diegenen die eraan deelnamen, ze getuigen van de geloofservaring van het volk van God en onthullen openbaren zo de realiteit van een transcendente ervaring. Vanuit dit gezichtspunt duiden ze een horizon aan en nodigen ze ons uit om vol vertrouwen op weg te gaan en de synodale praktijk van de Kerk te verdiepen. **De eerste fase doet ons beseffen hoe belangrijk het is de lokale Kerk als bevoorrecht referentiepunt<sup>3</sup> te nemen, als theologische plaats waar de gedoopten concreet 'het samen onderweg zijn' ervaren.** Dit leidt echter niet tot een terugplooiën op zichzelf. Geen enkele lokale Kerk kan leven buiten de relaties die haar verenigen met alle andere, inclusief die bijzondere relatie met de Kerk van Rome, aan wie de dienst van de eenheid is toevertrouwd in het ambt van haar Herder, die de hele Kerk in synode bijeengeroepen heeft.

12. Deze focus op lokale kerken vereist dat rekening gehouden wordt met hun verscheidenheid en diversiteit aan culturen, talen en uitdrukkingswijzen. Dezelfde woorden – denk bijvoorbeeld aan *gezag* en *leiderschap* – kunnen zeer verschillende resonanties en connotaties hebben in verschillende taalkundige en culturele gebieden, vooral wanneer in sommige contexten, een term geassocieerd wordt met precieze theoretische of ideologische benaderingen. Het IL streeft ernaar om woorden die verdeeldheid zaaien, te vermijden in de hoop een betere verstandhouding te bevorderen tussen leden van de synodale vergadering die uit verschillende regio's of tradities komen. De visie van Vaticanum II is het gedeelde referentiepunt, dat uitgaat van de katholiciteit van het volk van God, op grond waarvan *de afzonderlijke delen hun eigen gaven aanbrengen ten gunste van de andere delen en van de gehele Kerk. Zo groeit het geheel en groeien de afzonderlijke delen, die alle met elkaar in gemeenschap blijven [...] maar het primaat van de stoel van Petrus erkennen. Deze neemt het voorzitterschap over heel de liefdesgemeenschap waar, beschermt de rechtmatige verscheidenheid en zorgt er ook voor, dat het bijzondere de eenheid niet zou schaden, maar veeleer bevorderen*

---

<sup>2</sup> Franciscus, *Toespraak ter gelegenheid van de herdenking van de 50ste verjaardag van de instelling van de bisschoppensynode* (cf. VD 15).

<sup>3</sup> De uitdrukking 'lokale Kerk' duidt hier op wat het *Wetboek van Canoniek Recht* 'particuliere Kerk' noemt.



(LG 13). Deze katholiciteit wordt gerealiseerd in de banden van een innige gemeenschap tussen de universele Kerk en de lokale kerken, waarin en waardoor *de ene en enige katholieke Kerk bestaat* (LG 23). Het synodale proces dat in de eerste fase in de lokale kerken plaatsvond, heeft nu in de universele Kerk zijn tweede fase bereikt die zich uitspreidt over twee sessies van de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode.

## Structuur van de tekst

13. Dit IL is onderverdeeld in twee delen die overeenkomen met de taken die aan de Continentale Bijeenkomsten toevertrouwd werden (en dus met de inhoud van de desbetreffende slotdocumenten): ten eerste het herlezen van de in de eerste fase afgelegde weg om te identificeren wat de Kerk op elk continent geleerd heeft van het beleven van de synodale dimensie ten dienste van de zending, ten tweede nadenken over het WCF en onderscheiden welke weerklank het in de lokale kerken van het continent teweeggebracht heeft, om de prioriteiten vast te leggen waarop de onderscheiding in de synodale vergadering van oktober 2023 voortgezet moet worden.

14. **Deel A van het IL**, met als titel *Voor een synodale Kerk*, probeert de inzichten van de tot nu toe afgelegde weg te verzamelen. Eerst schetst het een reeks **wezenlijke eigenschappen of onderscheidende kenmerken van een synodale Kerk**. Vervolgens verwoordt dit deel het besef dat een synodale Kerk gekenmerkt wordt door een specifiek proces, die we als resultaat van de eerste fase identificeren als het gesprek in de Geest. De vergadering zal uitgenodigd worden om op deze inzichten te reageren om ze te verduidelijken en te verfijnen. **Deel B van het IL**, met als titel *Gemeenschap, Zending, Participatie*<sup>4</sup>, formuleert in de vorm van drie vragen **de prioriteiten die het sterkst naar voren komen uit het werk van alle continenten** om ze zo ter onderscheiding aan de vergadering voor te leggen. Om de dynamiek van de synodale vergadering en vooral van het groepswerk (*Circuli Minores*) te ondersteunen, worden vijf werkbladen voorgesteld voor elk van de drie prioriteiten, zodat ze vanuit verschillende perspectieven benaderd kunnen worden.

15. De drie prioriteiten van deel B, uitgewerkt aan de hand van de bijhorende werkbladen, bestrijken brede en zeer relevante onderwerpen. Vele zouden het onderwerp van een hele synode kunnen zijn, en sommige zijn dat al geweest. In een aantal gevallen zijn de interventies van het leergezag ook talrijk en nauwkeurig. Deze kunnen tijdens de vergadering niet uitgebreid en vooral niet onafhankelijk van elkaar benaderd worden. In plaats daarvan moeten ze behandeld worden vanuit hun relatie met het eigenlijke thema van het werk, namelijk een synodale Kerk. Bijvoorbeeld, de verwijzingen naar de dringende noodzaak om voldoende aandacht te besteden aan gezinnen of jongeren zijn niet bedoeld om een nieuwe aanpak van de gezins- of jongerenpastoraal te stimuleren. Hun doel is om te helpen focussen op hoe de verwezenlijking van de besluiten van de synodale vergaderingen (2015 en 2018) en van de opeenvolgende postsynodale apostolische exhortaties, *Amoris laetitia* en

---

<sup>4</sup> Sectie B zal de redenen geven voor de omkering van de volgorde met betrekking tot de ondertitel van de synode: cf. verder nr. 44.

*Christus vivit*, een kans biedt om samen op weg te gaan als een Kerk die in staat is om gezinnen en jongeren te verwelkomen en te begeleiden, en om de noodzakelijke veranderingen in regels, structuren en procedures te aanvaarden. Hetzelfde geldt voor vele andere kwesties die in de werkbladen naar voren komen.

16. De inzet die van de vergadering en haar leden gevraagd wordt, zal erin bestaan een dynamisch evenwicht te bewaren tussen het vasthouden van de algemene visie, die eigen is aan het werk beschreven in sectie A, en het identificeren van de praktische, concrete en tijdsgebonden stappen, waarop het werk in deel 2 gericht is. Hiervan zal de vruchtbaarheid van de onderscheiding van de synodale vergadering afhangen. Het zal haar taak zijn de hele Kerk ontvankelijk te maken om de stem van de Heilige Geest te verwelkomen. Een inspiratie voor deze manier van werken zou kunnen komen van de reflectie op de verwoording van de pastorale constitutie *Gaudium et spes* die wel bestaat uit twee delen, verschillend van aard en focus, maar één geheel beoogt te zijn (GS, voetnoot 1).

# A. Voor een synodale Kerk

## Een integrale ervaring

*Er zijn verschillende gaven, maar de Geest is een en dezelfde. Er zijn verschillende vormen van dienstverlening, maar de Heer is een en dezelfde. Er zijn verschillende uitingen van bijzondere kracht, maar het is een en dezelfde God, die alles in allen tot stand brengt. Maar aan ieder van ons wordt de openbaring van de Geest gegeven tot welzijn van allen (1 Kor 12,4-7).*

17. Er loopt een rode draad door de verhalen van de eerste fase: het is de verrassing dat het deelnemen aan het synodale traject, de verwachtingen van de deelnemers overtrof. Aan de deelnemers **biedt het synodale proces een gelegenheid voor een geloofsontmoeting, die de band met de Heer, de broederschap tussen mensen en de liefde voor de Kerk, doet groeien**, niet alleen op het individuele niveau, maar ook door de hele gemeenschap erbij te betrekken en aan het werk te zetten. Ze ervaren dat een horizon van hoop zich opent voor de Kerk, een duidelijk teken van de aanwezigheid en de werking van de Geest die haar door de geschiedenis leidt op haar weg naar het Rijk Gods (cf. LG 5): **de hoofdrolspeler van de synode is de Heilige Geest**<sup>5</sup>. Hoe intenser de uitnodiging om 'samen op weg te gaan' aanvaard werd, hoe meer de synode een weg is geworden waarop het volk van God enthousiast, maar niet naïef, verdergaat. In feite worden problemen, weerstanden, moeilijkheden en spanningen niet weggestopt of verborgen, maar geïdentificeerd en benoemd dankzij een context van authentieke dialoog die het mogelijk maakt om in vrijheid en oprechtheid te spreken en te luisteren. Kwesties die vaak op een vijandige manier aan de orde gesteld worden, of waarvoor het leven van de Kerk vandaag een plaats voor aanvaarding en onderscheiding mist, kunnen op een evangelische manier binnen het synodale proces aan bod komen.

18. Een zo abstract of theoretisch begrip als synodaliteit krijgt zo geleidelijk aan vorm in een concrete ervaring. Door te luisteren naar het volk van God ontstaat een synodaliteit die nu meer en meer *van binnenuit* begrepen en eigen gemaakt wordt en die niet voortkomt uit de verkondiging van een principe, een theorie of een formule, maar zich ontwikkelt vanuit de bereidheid om een dynamisch proces van constructief, respectvol en biddend spreken, luisteren en dialogeren, aan te gaan. Aan de basis van dit proces ligt de aanvaarding, zowel persoonlijk als gemeenschappelijk, van iets dat zowel een geschenk als een uitdaging is: een Kerk

---

<sup>5</sup> Franciscus, *Bezinningsmoment bij het begin van het synodale proces*, 9 oktober 2021.

te zijn van zusters en broeders in Christus die naar elkaar luisteren en die daardoor geleidelijk door de Geest omgevormd worden.

## A 1. Karakteristieke kenmerken van een synodale Kerk

19. Binnen deze integrale benadering komen bepaalde karakteristieken of kenmerken van een synodale Kerk aan het licht. Dit zijn gedeelde overtuigingen waar we samen moeten bij stilstaan en over nadenken, terwijl we een traject afleggen die ze verder zal verfijnen en verduidelijken, op basis van het werk dat de synodale bijeenkomst zal ondernemen.

20. Dit is wat heel krachtig uit alle continenten naar voren komt: het besef **dat een synodale Kerk gegrondvest is op de erkenning van een gemeenschappelijke waardigheid die voortvloeit uit het doopsel, dat allen die het ontvangen tot zonen en dochters van God maakt, leden van de familie van God, en daarom broeders en zusters in Christus, vervuld van de ene Geest en gezonden om een gemeenschappelijke zending te volbrengen.** In de taal van Paulus *want wij allen, Joden en Grieken, slaven en vrijen, zijn in de kracht van een en dezelfde Geest tot één lichaam gedoopt, en allen zijn wij doordrenkt van één Geest* (1 Kor 12,13). Het doopsel creëert dus een echte medeverantwoordelijkheid onder alle leden van de Kerk, die tot uiting komt in de deelname van allen, ieder volgens zijn of haar charisma, aan de zending van de Kerk en de opbouw van de kerkgemeenschap. We kunnen **een synodale Kerk niet anders begrijpen dan binnen de horizon van gemeenschap, die altijd ook een zending is om het Evangelie te verkondigen en te belichamen in alle dimensies van het menselijke bestaan.** Gemeenschap en zending worden gevoed in de gemeenschappelijke deelname aan de eucharistie die van de Kerk een lichaam maakt *hecht verbonden en bijengehouden* (cf. Ef 4,16) in Christus, in staat om samen op weg te gaan naar het Rijk Gods.

21. Geworteld in dit besef is het verlangen naar **een Kerk die almaar meer synodaal is in haar instellingen, structuren en procedures,** om zo een ruimte te vormen waarin de gemeenschappelijke waardigheid van het doopsel en de medeverantwoordelijkheid in de zending niet alleen bevestigd, maar ook uitgeoefend en beoefend worden. In deze ruimte wordt de uitoefening van het gezag in de Kerk gewaardeerd als geschenk, wensend dat het in toenemende mate vorm krijgt als *“een waarachtige dienst die in de heilige boeken met nadruk ‘diaconie’ of dienstwerk genoemd wordt”* (LG 24; cf. Hnd 1,17.25; 21,19; Rom 11,13; 1 Tim 1,12), naar het voorbeeld van Jezus, die zich bukte om de voeten van zijn leerlingen te wassen (cf. Joh 13,1-11).

22. **Een synodale Kerk is een luisterende Kerk<sup>6</sup>:** dit besef is de vrucht van de ervaring van een synodale weg, die een luisteren naar de Geest is, door te luisteren

---

<sup>6</sup> Cf. Franciscus, *Toespraak ter gelegenheid van de herdenking van de 50ste verjaardag van de instelling van de bisschoppensynode, 17 oktober 2015.*

naar het Woord, door te luisteren naar de gebeurtenissen van de geschiedenis en door te luisteren naar elkaar als individuen of als kerkgemeenschappen, van het lokale tot het continentale en universele niveau. Voor velen was de grote verrassing juist de ervaring dat de gemeenschap naar hen luisterde, in sommige gevallen voor de eerste keer, en dat ze erkend werden in hun unieke menselijke waarde, die getuigt van de liefde van de Vader voor zijn zonen en dochters. De ervaring om op deze manier te luisteren en beluisterd te worden, heeft niet alleen een praktische functie maar ook een theologische en kerkelijke diepgang, omdat het een navolging is van het voorbeeld van Jezus' manier van luisteren naar de mensen die hij ontmoette. Deze stijl van luisteren is nodig om alle relaties die de christelijke gemeenschap aangaat, vorm te geven en te transformeren. Het gaat om relaties met haar leden, maar ook met andere geloofsgemeenschappen en met de samenleving als geheel, en in het bijzonder ook met diegenen van wie de stem het vaakst genegeerd wordt.

23. Als een luisterende Kerk, **wil een synodale Kerk nederig zijn en weet zij dat ze vergeving moet vragen en nog veel moet leren.** Sommige verslagen merkten op dat de synodale weg noodzakelijkerwijs een weg van boetedoening moet zijn, in de erkenning dat we de constitutieve synodale dimensie van de kerkgemeenschap niet altijd beleefd hebben. Het gezicht van de Kerk van vandaag is door ernstige vertrouwens- en geloofwaardigheids crisissen getekend. In veel contexten hebben crisissen in verband met seksueel misbruik en misbruik van macht, geld en geweten, de Kerk aangezet tot een veeleisend gewetensonderzoek zodat "*zij door de werking van de Heilige Geest niet ophoudt zichzelf te vernieuwen*" (LG 9), op een weg van berouw en bekering die wegen van verzoening, genezing en gerechtigheid opent.

24. Een synodale Kerk is een Kerk van ontmoeting en dialoog. Op de weg die we afgelegd hebben, komt dit aspect van synodaliteit bijzonder krachtig naar voren met betrekking tot de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen, waarmee we verbonden zijn door de band van één doopsel. De Geest die *het beginsel van de kerkelijke eenheid is* (UR 2), is aan het werk in deze kerken en kerkelijke gemeenschappen en nodigt ons uit om wegen te vinden om elkaar te leren kennen, om te delen en om samen aan een gemeenschappelijk leven te bouwen. Op lokaal niveau komt het waardevolle van wat al met leden van andere kerken en kerkelijke gemeenschappen samen gedaan wordt, sterk op de voorgrond. Het gaat vooral om een gemeenschappelijk getuigenis in sociaal-culturele contexten die vijandig zijn tot en met vervolging – dit is de oecumene van het martelaarschap – en in ecologische noodsituaties. Overal komt, in overeenstemming met het leergezag van het Tweede Vaticaans Concilie, ook het sterke verlangen tot uiting om de oecumenische weg te verdiepen: een authentieke synodale Kerk kan niet anders dan al diegenen die het ene doopsel delen, erbij te betrekken.

25. Een synodale Kerk is geroepen om de cultuur van ontmoeting en dialoog te verwezenlijken met de gelovigen van andere religies en met de culturen en samenlevingen waarin zij ingebed is, maar bovenal te midden van de vele verschillen die door de Kerk zelf lopen. Deze Kerk is **niet bang voor de verscheidenheid die ze**

in zich draagt, maar waardeert deze zonder uniformiteit op te dringen. Het synodale proces is een gelegenheid geweest om te beginnen leren wat het betekent om eenheid in verscheidenheid te beleven, een wezenlijk gegeven om te blijven onderzoeken, in het vertrouwen dat hoe verder we gaan, hoe duidelijker de weg zal worden. Daarom **bevordert de synodale Kerk de overgang van ik naar wij**, omdat het een ruimte tot stand brengt waarin de oproep weerklinkt om leden te zijn van een lichaam dat diversiteit waardeert, maar door de Geest één gemaakt is. Het is de Geest die ons aanspoort om naar de Heer te luisteren en gehoor te geven aan Hem als een volk dat ten dienste staat van de ene zending, namelijk om aan alle volken het heil te verkondigen dat God in Christus Jezus aanbiedt. Dit gebeurt in een grote verscheidenheid aan contexten: niemand wordt gevraagd om de eigen context te verlaten maar juist om deze te begrijpen en er dieper op in te gaan. Terugkerend naar deze visie na de ervaring van de eerste fase, verschijnt synodaliteit vooreerst als een dynamiek die concrete lokale gemeenschappen bezielt. Op een meer universeel niveau omvat deze dynamiek alle dimensies en realiteiten van de Kerk, in een beweging van authentieke katholiciteit.

26. Geleefd in een verscheidenheid van contexten en culturen, blijkt synodaliteit een constitutieve dimensie te zijn van de Kerk sinds haar ontstaan, ook al is ze nog op weg om deze te verwezenlijken. Uiteraard dringt ze aan op een steeds vollediger realisering ervan, zo beantwoordend aan een radicale oproep tot bekering, verandering, gebed en actie die tot iedereen gericht is. In die zin is een **synodale Kerk open, gastvrij en omarmt ze iedereen**. Deze beweging van de Geest overschrijdt elke grens om iedereen in haar dynamiek mee te trekken. Het radicale karakter van het christendom is niet exclusief voorbehouden aan een paar specifieke roepingen, maar bestaat uit de oproep om een gemeenschap te vormen die leeft en getuigt van een andere manier om de relatie tussen de dochters en zonen van God te begrijpen. Een relatie die de waarheid van de liefde belichaamt, een die op zelfgave en belangeloosheid gebaseerd is. De radicale oproep is daarom om samen, synodaal te bouwen aan een aantrekkelijke en concrete Kerk: een Kerk die uit zichzelf treedt, waarin iedereen zich welkom voelt.

27. Tegelijkertijd staat een **synodale Kerk eerlijk en onbevreesd tegenover de oproep om de relatie tussen liefde en waarheid verder te doorgronden**, volgens de uitnodiging van Paulus: *Laten we de waarheid spreken in liefde en zo volledig naar Christus toe groeien. Hij is het hoofd waaruit heel het lichaam, hecht verbonden en bijeengehouden door de steun van al zijn gewrichten, naar de kracht die elk deel is toegemeten zijn volle wasdom bereikt en zichzelf opbouwt in liefde* (Ef 4,15-16). Om iedereen authentiek te laten deelnemen, is het nodig om het mysterie van Christus binnen te gaan en onszelf te laten vormen en omvormen door de manier waarop Hij de relatie tussen liefde en waarheid beleefde.

28. Kenmerkend voor een **synodale Kerk is het vermogen om met spanningen om te gaan zonder erdoor verpletterd te worden**, door ze te beleven

als een drijfveer om de manier waarop gemeenschap, zending en participatie begrepen en beleefd worden, te verdiepen. Synodaliteit is een geprivilegieerde weg van bekering, omdat ze de Kerk in eenheid herstelt: ze heelt haar wonden en verzoent haar herinneringen, ze verwelkomt de verschillen die ze in zich draagt en bevrijdt haar van een etterende verdeeldheid. Daardoor is zij in staat haar roeping te realiseren om *in Christus, als het ware het sacrament te zijn, dat wil zeggen het teken en het instrument, van de innige vereniging met God en van de eenheid van heel het menselijke geslacht* (LG 1). Authentiek luisteren en het vermogen om manieren te vinden om samen verder te gaan, voorbij fragmentatie en polarisatie, zijn onmisbaar voor de Kerk om levend en vitaal te blijven en een krachtig teken te zijn voor de culturen van onze tijd.

29. **Proberen om samen op weg te gaan, brengt ons ook in contact met de gezonde rusteloosheid van het onaf zijn**, in het besef dat er nog veel dingen zijn waarvan we de last niet kunnen dragen (cf. Joh 16,12). Dit is geen probleem dat opgelost moet worden, maar eerder een gave die we moeten cultiveren. We worden geconfronteerd met het onuitputtelijke en heilige mysterie van God en we moeten open blijven staan voor zijn verrassingen terwijl we door de geschiedenis op weg gaan naar het Rijk Gods (cf. LG 8). Dit geldt ook voor de vragen die het synodale proces aan het licht gebracht heeft. Als eerste stap vereisen ze een luisterend oor en aandacht, zonder ons te haasten met onmiddellijke oplossingen op de proppen te komen.

30. Het dragen van het gewicht van deze vragen moet niet de persoonlijke last zijn van hen die bepaalde functies bekleden, met het risico erdoor verpletterd te worden, maar een taak voor de hele gemeenschap, waarvan het relationele en sacramentele leven vaak het meest effectieve, onmiddellijke antwoord is. Daarom **voedt een synodale Kerk zich onophoudelijk aan de bron van het mysterie dat zij viert in de liturgie** *het hoogtepunt waarnaar de Kerk in al haar handelen streeft en ook de bron waaruit al haar kracht voortvloeit* (SC 10) - en vooral in de eucharistie.

31. Zodra het volk van God bevrijd is van de angst voor haar gebreken, worden de onvermijdelijke onvolledigheid van een synodale Kerk en de bereidheid van haar leden om hun eigen kwetsbaarheid te aanvaarden, de ruimte voor de werking van de Geest, die ons uitnodigt om de tekenen van zijn aanwezigheid te herkennen. Daarom is **een synodale Kerk ook een Kerk die kan onderscheiden**, in de vele betekenissen die deze term in de verschillende spirituele tradities gekregen heeft. De eerste fase stelde het volk van God in staat om ervaringen van onderscheiding op te doen en te proeven van het gesprek in de Geest. Door aandachtig naar elkaars doorleefde ervaringen te luisteren, groeien we in wederzijds respect en beginnen we de bewegingen van Gods Geest in het leven van anderen en in dat van onszelf te onderscheiden. Op deze manier beginnen we meer aandacht te schenken aan *wat de Geest tot de kerken zegt* (cf. Apk 2,7), in het streven en de hoop een Kerk te

worden die steeds beter in staat is profetische beslissingen te nemen die de vrucht zijn van de leiding van de Geest.

## A 2. Een weg voorwaarts voor de synodale Kerk: gesprek in de Geest

32. In de loop van de eerste fase van de synode en op alle continenten heeft men de vruchtbaarheid erkend van de methode die hier *gesprek in de Geest* of *synodale methode* genoemd wordt (cf. figuur pagina 19).

33. In zijn etymologische betekenis duidt de term *gesprek* niet op een algemene uitwisseling van ideeën, maar op de dynamiek waarin het gesproken en gehoorde woord een herkenning opwekt, waardoor de deelnemers nader tot elkaar komen. De precisering *in de Geest* verwijst naar de authentieke hoofdrolspeler: de gesprekspartners streven ernaar te luisteren naar Zijn stem, zich in gebed openstellend voor het vrije handelen van Hem die, zoals de wind, waait waarheen Hij wil (cf Joh 3,8). Geleidelijk aan opent het gesprek tussen broeders en zusters in het geloof, de ruimte voor 'samen horen', in de zin van 'samen luisteren' naar de stem van de Geest. Het is geen gesprek in de Geest als er geen stap voorwaarts gezet wordt, in een precieze, vaak onverwachte richting, gericht op concrete actie.

34. In de lokale kerken is het **gesprek in de Geest aanvaard en soms ontdekt als de sfeer die het delen van levenservaringen en de ruimte voor onderscheiding in een synodale Kerk mogelijk maakt.** In de slotdocumenten van de Continentale Bijeenkomsten wordt het omschreven als een Pinkstermoment, als een gelegenheid om het Kerk-zijn te ervaren en om van het luisteren naar onze broeders en zusters in Christus over te gaan tot het luisteren naar de Geest, die de authentieke hoofdrolspeler is en van wie we onze zending ontvangen. Tegelijkertijd wordt door deze methode de genade van het Woord en de eucharistie, een gevoelde, geactualiseerde en transformerende werkelijkheid, die getuigt van en vorm geeft aan het initiatief waardoor de Heer in de Kerk aanwezig komt en werkzaam is. Christus zendt ons uit op missie en verzamelt ons om zich heen om de Vader te danken en te verheerlijken in de Heilige Geest. Daarom komt vanuit alle continenten het verzoek dat deze methode almaar meer het dagelijkse leven van de kerken mag bezielen en vormgeven.

35. Het gesprek in de Geest maakt deel uit van een lange traditie van kerkelijke onderscheiding, die een veelheid van methoden en benaderingen voortgebracht heeft. De buitengewone missionaire waarde ervan moet benadrukt worden. Deze spirituele praktijk stelt ons in staat om van het *ik* naar het *wij* over te gaan: de persoonlijke dimensie van het *ik* wordt niet uit het oog verloren of uitgewist, maar erkend en opgenomen in de gemeenschapsdimensie. Deelnemers laten spreken en luisteren wordt zo een vorm van liturgie en gebed, waarin de Heer aanwezig is en ons almaar meer naar authentiekere vormen van gemeenschap en onderscheiding trekt.



36. In het Nieuwe Testament zijn er talloze voorbeelden van dit soort gesprekken. Paradigmatisch is het verhaal van de ontmoeting van de verrezen Heer met de leerlingen op de weg naar Emmaüs (cf. Lc 24,13-35, en de uitleg in CV 237). Zoals hun ervaring goed laat zien, bouwt het gesprek in de Geest gemeenschap op en brengt het een missionaire dynamiek met zich mee. De twee leerlingen keren eigenlijk terug naar de gemeenschap die ze verlaten hadden, om de Paasboodschap te delen dat de Heer verrezen is.

37. Concreet kan het gesprek in de Geest beschreven worden als een **gezamenlijk gebed met het oog op een gemeenschappelijke onderscheiding**, waarop de deelnemers zich voorbereiden door persoonlijke reflectie en meditatie. Ze geven elkaar het geschenk van een door gebed gevoed weloverwogen woord, niet van een ter plaatse geïmproviseerde mening. **De dynamiek tussen de deelnemers bestaat uit drie fundamentele stappen. De eerste stap is dat iedereen het woord neemt**, vertrekkend vanuit de eigen persoonlijke ervaring die men heeft herlezen in gebed tijdens de voorbereidingstijd. De anderen luisteren in het besef dat iedereen een waardevolle bijdrage te bieden heeft, zonder in debat of discussie te gaan.

38. Stilte en gebed helpen om de volgende stap voor te bereiden, waarin iedereen uitgenodigd wordt om in zichzelf ruimte te maken voor de anderen en voor de Ander. Opnieuw neemt iedereen het woord: niet om te reageren of tegen te spreken wat ze gehoord hebben, niet om hun eigen standpunt te beklemtonen, maar om uit te drukken wat hen tijdens het luisteren het diepst geraakt heeft en waar ze zich het sterkst door uitgedaagd voelen. **De sporen, die het luisteren naar de zusters en broeders in ieders innerlijk teweegbrengt, zijn de taal waarmee de Heilige Geest zijn eigen stem laat weerklinken.** Hoe meer de deelnemers gevoed zijn door de meditatie van het Woord en de sacramenten, en hoe meer ze gegroeid zijn in de vertrouwdheid met de Heer, hoe meer ze in staat zullen zijn om de klank van zijn stem te herkennen (cf. Joh 10,14.27), daarbij ook geholpen door de begeleiding van het leergezag en de theologie. Evenzo, hoe bewuster en zorgvuldiger de deelnemers luisteren naar de stem van de Geest, hoe meer ze zullen groeien in een gedeeld bewustzijn van de zending.

39. De derde stap, opnieuw in een sfeer van gebed en onder leiding van de Heilige Geest, is het **identificeren van de belangrijkste punten die naar voren zijn gekomen en het bereiken van een consensus over de vruchten van het gezamenlijke werk**, waarin iedereen zich kan vinden omdat de consensus trouw blijft aan het proces. Men voelt zich dus vertegenwoordigd in die vruchten. Het is niet voldoende om een verslag op te stellen met een opsomming van de meest genoemde punten. Er is veeleer een onderscheiding nodig die ook aandacht heeft voor marginale en profetische stemmen en die niet voorbijgaat aan het belang van de punten waarover onenigheid ontstaat. De Heer is de hoeksteen die het *bouwwerk* overeind zal houden en de Geest, de meester van de harmonie, zal helpen om van een kakafonie naar een symfonie te gaan.

40. Dit 'op weg gaan' mondt uit in een gebed waarin we God loven en danken voor de ervaring. *Als we een spiritualiteit beleven waarin we anderen nabij zijn en hun welzijn zoeken, worden onze harten wijd geopend voor de grootste en mooiste geschenken van de Heer. Telkens wanneer we een ander in liefde ontmoeten, leren we iets nieuws over God. Telkens als onze ogen geopend worden om de ander te erkennen, groeien we in het licht van geloof en kennis van God* (EG 272). Dit is, in een notendop, het geschenk dat ontvangen wordt door wie zich engageert in een gesprek in de Geest.

41. In concrete situaties is het nooit mogelijk dit schema slaafs te volgen. Het moet altijd aangepast worden. Soms moeten we voorrang geven aan ieder die het woord neemt en luistert naar de anderen; in andere omstandigheden moeten we tussen de verschillende perspectieven naar de verbanden zoeken, naar *wat diep vanbinnen ons hart doet branden* (cf. Lc 24,32); in weer andere gevallen moeten we de consensus uitdrukkelijker omschrijven en samen de richting bepalen waarin we ons door de Geest geroepen voelen. Maar afgezien van de aangewezen concrete aanpassingen, zijn en blijven de intentie en de dynamiek die de drie stappen verenigen, kenmerkend voor de werkwijze van een synodale Kerk.

42. Gezien de betekenis van het gesprek in de Geest om de doorleefde ervaring van de synodale Kerk te bezielen, wordt **vorming in deze methode, vooral van begeleiders die in staat zijn gemeenschappen te begeleiden bij het in praktijk brengen ervan, gezien als een prioriteit op alle niveaus van het kerkelijke leven** en voor alle gedoopten, te beginnen met de gewijde bedienaren in een geest van medeverantwoordelijkheid en openheid voor de verschillende kerkelijke roepingen. De vorming in het gesprek in de Geest is een vorming om een synodale Kerk te zijn.

# Gesprek in de Geest

Een dynamiek van onderscheiding in de synodale Kerk



Stilte, gebed en luisteren  
naar Gods Woord

## Persoonlijke Voorbereiding

Door zich toe te vertrouwen aan de Vader, in gebed te spreken met de Heer Jezus en te luisteren naar de Heilige Geest, bereidt iedere persoon zijn of haar eigen bijdrage voor met betrekking tot de vraag die hem of haar ter onderscheiding voorgelegd werd.

## Het woord nemen en luisteren

Ieder persoon spreekt om de beurt over zijn of haar eigen ervaring en gebed, en luistert aandachtig naar de bijdrage van de anderen.



Stilte en  
Gebed



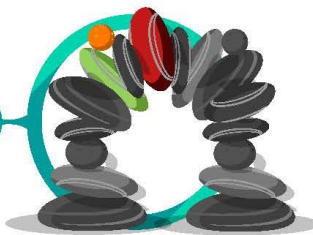
## Ruimte maken voor de anderen en voor de Ander

Op basis van wat de anderen gezegd hebben, deelt ieder wat hem of haar het meest geraakt heeft of wat bij hem of haar het meest weerstand oproept, waarbij hij of zij zich laat leiden door de Heilige Geest: "*Wanneer brandde mijn hart tijdens het luisteren*"?

Stilte en  
Gebed

## Samen opbouwen

Samen gaan we in gesprek over wat eerder naar voren kwam om de vrucht van het gesprek in de Geest te onderscheiden en te verzamelen: om intuïties en gemeenschappelijke punten te herkennen, discordanties, obstakels en nieuwe vragen te identificeren, om profetische stemmen naar voren te laten komen. Het is belangrijk dat iedereen zich vertegenwoordigd kan voelen door het resultaat van het werk. "*Tot welke stappen roept de Heilige Geest ons samen op*"?



## Slotgebed en dankzegging

## B. Gemeenschap, zending, participatie

### Drie prioritaire thema's voor de synodale Kerk

*Want zoals het menselijke lichaam vele ledematen heeft en niet alle ledematen dezelfde functie hebben, zo vormen wij allen tezamen in Christus één lichaam, en ieder afzonderlijk zijn wij elkaars ledematen (Rom 12,4-5).*

43. Een van de vruchten van de eerste fase, en vooral van de Continentale Bijeenkomsten, verkregen dankzij de zojuist geschetste werkwijze, is het identificeren van de drie prioriteiten die nu ter onderscheiding aan de synodale vergadering van oktober 2023 voorgelegd worden. Dit zijn uitdagingen waaraan de hele Kerk zich moet meten om een stap voorwaarts te zetten en te groeien in haar eigen synodaliteit op alle niveaus en vanuit verschillende perspectieven. Ze moeten zowel vanuit theologisch en kerkrechtelijk als vanuit pastoraal en spiritueel perspectief benaderd worden. Ze stellen zowel het beleid van de bisdommen, evenals de dagelijkse keuzes en levensstijl van elk lid van het volk van God in vraag. Ze zijn ook authentiek synodaal omdat het aanpakken ervan vereist dat we samen op weg gaan als een volk, met al zijn leden. De drie prioriteiten worden geïllustreerd aan de hand van de drie sleutelwoorden van de synode: gemeenschap, zending, participatie. Hoewel deze keuze ingegeven is door het streven naar eenvoud en duidelijkheid in de presentatie, bestaat toch het risico dat de drie kernwoorden overkomen als drie *pijlers* die los van elkaar staan. In het leven van de synodale Kerk echter zijn gemeenschap, zending en participatie met elkaar verbonden, elkaar voedend en ondersteunend. Ze moeten altijd gedacht en voorgesteld worden vanuit hun onderlinge verwevenheid.

44. De verschillende volgorde waarin de drie begrippen voorkomen, waarbij zending de centrale plaats inneemt, is ook geworteld in het besef van hun onderlinge verwevenheid dat in de eerste fase gegroeid is. Vooral zijn gemeenschap en zending **met elkaar verweven en weerspiegelen ze elkaar**, zoals Johannes Paulus II al onderwees: *De gemeenschap en de zending zijn nauw met elkaar verbonden, doordringen elkaar en sluiten elkaar in, zozeer dat de gemeenschap tegelijk de bron en de vrucht van de zending vormt: de gemeenschap is missionair en de zending is voor de gemeenschap* (CL 32, overgenomen in PE I,4). We worden uitgenodigd om een dualistische opvatting te overstijgen waarin de interne relaties van de kerkgemeenschap het domein van de gemeenschap zijn, terwijl zending de dynamiek naar buiten - *ad extra* - betreft. In de plaats daarvan heeft de eerste fase benadrukt hoe gemeenschap de voorwaarde is voor de geloofwaardigheid van de verkondiging, een inzicht dat herinnert aan dat van de 15de Gewone Algemene Vergadering van

de Bisschoppensynode over het thema *Jongeren, geloof en onderscheiding van roeping*<sup>7</sup>. Tegelijkertijd groeit het besef dat de gerichtheid op zending het enige evangelisch gefundeerde criterium is voor de interne organisatie van de christelijke gemeenschap, de verdeling van haar functies en taken en het beheer van haar instellingen en structuren. **Het is in relatie met gemeenschap en zending dat participatie begrepen kan worden, en daarom kan het alleen na de andere twee aan de orde gesteld worden.** Enerzijds geeft ze een concrete inhoud aan zending en gemeenschap: aandacht voor procedures, regels, structuren en instellingen maakt het mogelijk om zending in de loop van de tijd te consolideren en het bevrijdt gemeenschap van louter emotionele spontaniteit. Anderzijds krijgt ze een betekenis, een richting en dynamiek die het mogelijk maakt om het risico te vermijden dat ze vervalt in een verwoed opeisen van individuele rechten wat onvermijdelijk leidt tot verdeeldheid in plaats van eenheid.

45. Om de voorbereiding en de structuur van de vergadering te begeleiden, zijn er voor elke prioriteit vijf werkbladen opgemaakt, die aan het einde van dit deel te vinden zijn. Elk van deze werkbladen biedt een inleiding op de betreffende prioriteit, die op deze manier benaderd kan worden vanuit verschillende maar elkaar aanvullende perspectieven, die verband houden met de verschillende aspecten van het leven van de Kerk, die door het werk van de Continentale Bijeenkomsten naar voren zijn gekomen. In dit geval moeten de drie volgende delen, waarmee de drie groepen werkbladen in de bijlage overeenkomen, niet als parallelle, los van elkaar staande pijlers, gelezen worden. Het zijn veeleer lichtbundels die dezelfde werkelijkheid, namelijk het synodale leven van de Kerk, belichten vanuit verschillende gezichtspunten, die voortdurend met elkaar verweven zijn en elkaar oproepen, en ons uitnodigen om verder te groeien.

## **B 1. Een gemeenschap die iets uitstraalt: Hoe kunnen we vollediger teken en instrument zijn van de eenheid met God en van de hele mensheid?**

46. Een gemeenschap is geen sociologisch samenkomen als leden van eenzelfde groep, maar is bovenal een gave van de drie-ene God, en tegelijkertijd een nooit eindigende opdracht om te bouwen aan het *wij* van het volk van God. Zoals de Continentale Bijeenkomsten ervaren hebben, verweeft gemeenschap een verticale dimensie, die *Lumen Gentium* de "eenheid met God" noemt, en een horizontale dimensie, "de eenheid van de hele mensheid", in een sterke eschatologische dynamiek. Gemeenschap is een op weg gaan waarin we geroepen zijn te groeien, "totdat wij allen tezamen komen tot de eenheid in het geloof en de kennis van Gods Zoon, tot de volmaakte man, tot de gehele omvang van de volkomenheid van Christus" (Ef 4,13).

---

<sup>7</sup> Bijvoorbeeld, in nr. 128 van het Slotdocument staat: *[Het] is niet genoeg om structuren te hebben als daarbinnen geen authentieke relaties ontwikkeld worden, het is juist de kwaliteit van deze relaties die evangeliseert.*

47. Een anticipatie op dat moment ontvangen we in de liturgie, de plaats waar de Kerk op haar aardse reis gemeenschap beleeft, voedt en opbouwt. Als in feite *de liturgie er in de hoogste mate toe bijdraagt dat de gelovigen het Christusmysterie en de eigen natuur van de ware Kerk door hun leven tot uitdrukking brengen en voor anderen zichtbaar maken* (SC 2), dan is het naar de liturgie dat we moeten kijken om het synodale leven van de Kerk te begrijpen. Allereerst is het door de **gedeelde liturgische praktijk, en vooral door de eucharistieviering, dat de Kerk elke dag een radicale eenheid ervaart, die tot uiting komt in hetzelfde gebed** maar in een verscheidenheid aan talen en rituelen; dat is een wezenlijke sleutel tot synodaliteit. Vanuit dit gezichtspunt is de verscheidenheid aan rituelen in de ene katholieke Kerk een authentieke zegen, die beschermd en bevorderd moet worden, zoals ook ervaren werd tijdens de liturgische vieringen van de Continentale Bijeenkomsten.

48. Een synodale vergadering kan niet begrepen worden als representatief en wetgevend, in de zin van een parlementaire structuur met haar meerderheidsvormende dynamiek. We moeten haar veeleer begrijpen in de zin van een liturgische bijeenkomst. De oude traditie wil dat een synode wordt *gevierd*. Ze begint met de aanroeping van de Heilige Geest, gaat verder met de geloofsbelijdenis en komt tot gemeenschappelijke besluiten om de kerkelijke gemeenschap te waarborgen of te herstellen. Tijdens een synodale vergadering komt Christus aanwezig en handelt Hij, transformeert Hij de geschiedenis en de dagelijkse gebeurtenissen en geeft Hij de Geest om de Kerk te leiden bij het vinden van een consensus over hoe samen op weg te gaan naar het Rijk Gods en hoe de hele mensenfamilie te helpen meer eenheid te bereiken. Samen op weg gaan, luisterend naar het Woord en naar onze broeders en zusters, zoekend naar Gods wil en een onderlinge overeenstemming, leidt tot dankzegging aan de Vader door de Zoon in de ene Geest. In een synodale vergadering luisteren zij die samenkomen in de naam van Christus naar zijn Woord, luisteren zij naar elkaar, onderscheiden zij luisterend naar de Geest en verkondigen ze wat ze gehoord en onderscheiden hebben als licht voor de Kerk onderweg.

49. In dit perspectief is het synodale leven geen strategie om de Kerk te organiseren, maar de ervaring om een eenheid te vinden die de verscheidenheid omarmt zonder haar uit te wissen, omdat zij gegrondvest is op de eenheid met God in de belijdenis van hetzelfde geloof. Deze dynamiek bezit een stuwende kracht die voortdurend probeert de reikwijdte van de gemeenschap te vergroten, maar die in het reine moet komen met de tegenstrijdigheden, beperkingen en wonden van de geschiedenis.

50. Daarin ligt de eerste prioriteit die uit het synodale proces naar voren kwam, verankerd. In de concreetheid van onze historische werkelijkheid de gemeenschap bewaren en bevorderen, vereist dat we onze ontoereikendheid erkennen om eenheid in verscheidenheid te kunnen beleven (cf. 1 Kor 12). De geschiedenis brengt verdeeldheid voort die wonden veroorzaakt die geheeld moeten worden, en

waarvoor wegen naar verzoening uitgestippeld moeten worden. **Welke banden moeten in deze context, in naam van het Evangelie, versterkt worden om obstakels en barrières te overwinnen? Welke veilige ruimten en bescherming moeten gemaakt worden, en om wie te beschermen? Welke verdeeldheden zijn onproductief? Wanneer maakt geleidelijkheid de weg naar volledige gemeenschap mogelijk?** Dit lijken theoretische vragen, maar ze zijn geworteld in het concrete dagelijkse leven van de christelijke gemeenschappen die in de eerste fase geraadpleegd werden. Ze hebben inderdaad betrekking op de vraag of er grenzen zijn aan onze bereidheid om mensen en groepen te verwelkomen; op de vraag hoe we een dialoog kunnen aangaan met culturen en religies zonder onze identiteit op het spel te zetten; en op de vraag of we vastberaden de stem van gemarginaliseerde mensen zijn en opnieuw bevestigen dat niemand achtergelaten mag worden. De vijf werkbladen die naar deze prioriteit verwijzen, proberen deze vragen vanuit vijf complementaire perspectieven te verkennen.

## **B 2. Medeverantwoordelijkheid in de zending: Hoe kunnen we onze gaven en taken beter met elkaar delen in dienst van het Evangelie?**

51. "*De pelgrimerende Kerk is krachtens haar natuur op zending gericht*" (AG 2). Zending vormt de dynamische horizon van waaruit we over de synodale Kerk moeten denken, en ze geeft haar een impuls tot 'extase' die erin bestaat "*uit onszelf te treden en het goede te zoeken in de anderen, zelfs tot het offer van ons leven*" (CV 163; cf. ook FT 88). Zending stelt ons in staat de ervaring van Pinksteren opnieuw te beleven: nadat ze de Heilige Geest ontvangen hebben, staan Petrus en de elf op en nemen het woord om de gekruisigde en verrezen Jezus aan allen die in Jeruzalem wonen te verkondigen (cf. Hnd 2,14-36). Het synodale leven is geworteld in dezelfde dynamiek. Er zijn veel getuigenissen die de doorleefde ervaring van de eerste fase in deze termen beschrijven, en er zijn er nog meer die synodaliteit en zending onlosmakelijk met elkaar verbinden.

52. In een Kerk die zichzelf definieert als teken en instrument van de eenheid met God en van de eenheid van de hele mensenfamilie (cf. LG 1), gaat het discours over zending over de helderheid van het teken en de doeltreffendheid van het instrument, zonder welke elke verkondiging geloofwaardigheid mist. Zending is niet het op de markt brengen van een religieus product, maar het opbouwen van een gemeenschap waarin relaties een manifestatie van Gods liefde zijn en het leven zelf zo een verkondiging wordt. In de *Handelingen van de Apostelen* wordt de toespraak van Petrus onmiddellijk gevolgd door het verslag van het leven van de vroegchristelijke gemeenschap, waarin alles een gelegenheid voor gemeenschap werd (cf. Hnd 2,42-47); dat maakte de gemeenschap aantrekkelijk.

53. In overeenstemming hiermee gaat de eerste vraag over zending precies over wat de leden van de christelijke gemeenschap bereid zijn ter beschikking te stellen, uitgaande van de onherleidbare uniciteit van ieder lid, op grond van hun



directe relatie met Christus in het doopsel en van hun bewoond zijn door de Geest. Dit maakt de bijdrage van iedere gedoopte kostbaar en onmisbaar. Een van de redenen voor het gevoel van verwondering dat tijdens de eerste fase opgetekend werd, houdt precies verband met de mogelijkheid om een bijdrage te leveren: *Kan ik echt iets doen?* Tegelijkertijd wordt iedereen uitgenodigd om zijn of haar eigen onaf zijn te erkennen, en om vandaaruit te beseffen dat iedereen nodig is om de volheid van de zending te volbrengen. In die zin heeft zending ook een constitutief synodale dimensie.

54. Daarom heeft de tweede prioriteit van een Kerk die zichzelf als missionair en synodaal leert kennen betrekking op de manier waarop ze in staat is van iedereen een bijdrage te vragen - ieder met zijn of haar gaven en taken - door de diversiteit van de charisma's te waarderen en de relatie tussen de hiërarchische en charismatische gaven te integreren<sup>8</sup>. Het zendingsperspectief plaatst charisma's en ambten binnen een gezamenlijke horizon en bewaakt zo hun vruchtbaarheid, die in gevaar komt als ze privileges worden die vormen van uitsluiting rechtvaardigen. **Een missionaire synodale Kerk heeft de plicht zich af te vragen hoe zij de bijdrage kan erkennen en waarderen die iedere gedoopte kan leveren aan de zending, door uit zichzelf te treden en samen met anderen deel te nemen aan iets groters.** "*Een actieve bijdrage leveren tot het algemeen welzijn van de mensheid*" (CA 34) is een onvervreemdbaar bestanddeel van de waardigheid van de persoon, ook binnen de christelijke gemeenschap. De eerste bijdrage die iedereen kan leveren is het onderscheiden van de tekenen van de tijd (cf. GS 4), om bewust te blijven van onze gemeenschappelijke opdracht, afgestemd op het waaien van de Geest. Alle gezichtspunten hebben iets bij te dragen aan deze onderscheiding, allereerst die van de arme en gemarginaliseerde mensen. Samen met hen op weg gaan betekent niet alleen hun noden en lijden ter harte nemen, maar ook hun sleutelrol respecteren en van hen leren. Dit is de manier om hun gelijkwaardigheid te erkennen, te ontsnappen aan de valstrikken van de financiële steunmaatregelen, en om zoveel mogelijk te anticiperen op de logica van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waarnaar we op weg zijn.

55. De aan deze prioriteit gekoppelde werkbladen proberen deze fundamentele vraag te concretiseren met betrekking tot thema's als de erkenning van de verscheidenheid aan roepingen, charisma's en ambten, de bevordering van de waardigheid van de doop van vrouwen, de rol van het gewijde ambt en in het bijzonder van het bisschopsambt binnen de missionaire synodale Kerk.

---

<sup>8</sup> Congregatie voor de Geloofsleer, brief *luvenescit Ecclesia*, 15 mei 2016, 13-18.



### B 3. Participatie, bestuur en gezag: Welke processen, structuren en instellingen in een missionaire synodale Kerk?

56. De begrippen 'gemeenschap' en 'zending' lopen het risico wat abstract te blijven als we geen kerkelijke praktijk cultiveren die het concrete van synodaliteit tot uitdrukking brengt bij elke stap van ons onderweg zijn en van ons werk, door een daadwerkelijke betrokkenheid van ieder individu aan te moedigen<sup>9</sup>. Deze woorden van de Heilige Vader helpen ons om participatie in relatie met de andere twee thema's te plaatsen. Participatie voegt een belangrijke antropologisch gewicht toe aan het concrete karakter van de procedurele dimensie. Ze drukt in feite de zorg uit voor de ontplooiing van mensen, dat wil zeggen de humanisering van relaties die de kern vormt van het project van gemeenschap en van de inzet voor zending. Ze behoudt de uniciteit van elk menselijk gezicht en dringt erop aan dat de overgang naar het *wij* het *ik* niet opslokt in de anonimiteit van een onduidelijke collectiviteit. Ze beschermt tegen het vervallen in de abstractheid van rechten of het reduceren van personen tot louter instrumenten in dienst van organisatorische prestaties. Participatie is in wezen een uiting van creativiteit en een manier om gastvrije relaties, onthaal en menselijk welzijn, die behoren tot de kern van zending en gemeenschap, te bevorderen.

57. Uit de visie van de hierboven voorgestelde integrale participatie, komt de derde prioriteit naar voren, die ook in de Continentale Bijeenkomsten aan bod kwam: **de kwestie van gezag en autoriteit, de betekenis ervan en de manier waarop gezag in een synodale Kerk uitgeoefend wordt. Manifesteert gezag zich als een vorm van macht naar werelds model, of is het geworteld in dienstbaarheid. Zo moet het onder jullie niet zijn (Mt 20,26; cf. Mc 10,43), zegt de Heer, die na de voetwassing de leerlingen vermaant: Ik heb jullie het voorbeeld gegeven: je moet doen zoals Ik voor jullie gedaan heb (Joh 13,15).** Oorspronkelijk duidt de term *autoriteit* op het vermogen om anderen in staat te stellen te groeien, en daarom is het een dienst aan de uniciteit van iedere persoon, die de creativiteit ondersteunt in plaats van een vorm van controle te zijn die deze blokkeert, en een dienst aan het creëren van persoonlijke vrijheid in plaats van een beperking. Aan deze vraag is een tweede verbonden, die te maken heeft met de zorg voor het concrete en de continuïteit in de tijd: **hoe kunnen we onze structuren en instellingen doordringen van de dynamiek van de missionaire synodale Kerk?**

58. Deze specifieke invalshoek leidt naar een ander, even concreet thema, dat precies tot doel heeft de dynamiek van participatie op langere termijn in stand te houden. Het thema van vorming komt in alle documenten van de eerste fase naar voren. Zoals herhaaldelijk benadrukt werd in de verslagen van de Continentale Bijeenkomsten en daarvoor in die van de lokale kerken, **zijn instellingen en structuren niet voldoende om de Kerk synodaal te maken. Er is een synodale**

---

<sup>9</sup> Franciscus, *Bezinningsmoment bij het begin van het synodale proces*, 9 oktober 2021.

cultuur en spiritualiteit nodig, bezield door een verlangen naar bekering en ondersteund door adequate vorming. De nood aan vorming is niet beperkt tot het actualiseren van de inhoud, maar heeft een integrale reikwijdte, die alle capaciteiten en disposities van de mensen beïnvloedt: hun oriëntatie op zending, hun vermogen om relaties en gemeenschap op te bouwen, hun bereidheid om spiritueel te luisteren en hun vertrouwdheid met onderscheiding op persoonlijk en gemeenschappelijk vlak. Verder zijn geduld, volharding, vertrouwen en vrijheid om moedig de waarheid te spreken (*parrhèsia*) noodzakelijk.

59. Vorming is het onmisbare middel om van de synodale werkwijze een pastoraal model te maken voor het leven en handelen van de Kerk. **We hebben een initiële en permanente integrale vorming nodig voor alle leden van het volk van God.** Geen enkele gedoopte mag zich buitengesloten voelen van deze verplichting. Daarom is het noodzakelijk passende voorstellen tot vorming over het synodale onderweg zijn te formuleren die gericht zijn aan alle gelovigen. Daarbij komt nog dat hoe sterker iemand zich geroepen voelt om de Kerk te dienen, hoe meer hij of zij de noodzaak van vorming moet voelen: bisschoppen, priesters, diakens, godgewijde mannen en vrouwen, en allen die een opdracht uitoefenen, hebben vorming nodig om de manieren van gezagsuitoefening en besluitvormingsprocessen vanuit een synodale benadering te vernieuwen, en om te leren hoe ze de gemeenschappelijke onderscheiding en het gesprek in de Geest kunnen begeleiden. Kandidaten voor het gewijde ambt moeten in een synodale stijl en mentaliteit opgeleid worden. Het bevorderen van een cultuur van synodaliteit impliceert de vernieuwing van de huidige seminarieopleiding en van de vorming van vormingsverantwoordelijken en theologieprofessoren, om de vorming duidelijker en doorslaggevennder te richten op een leven van gemeenschap, zending en participatie. Vorming in een meer authentieke synodale spiritualiteit is de kern van de vernieuwing van de Kerk.

60. Talrijke bijdragen benadrukken de noodzaak van een soortgelijke inspanning om de taal te vernieuwen die de Kerk gebruikt in haar liturgie, prediking, catechese, religieuze kunst, en ook in alle vormen van communicatie die zowel tot de gelovigen als tot een breder publiek gericht zijn, zowel via oude als nieuwe media. Zonder afbreuk te doen aan de diepte van het mysterie dat de Kerk verkondigt of aan de rijkdom van haar traditie, moet de vernieuwing van de taal er juist op gericht zijn deze rijkdom toegankelijk en aantrekkelijk te maken voor mannen en vrouwen van onze tijd, in plaats van een obstakel te zijn dat hen op afstand houdt. De inspirerende frisse taal van het Evangelie, het vermogen tot inculturatie dat duidelijk in de geschiedenis naar voren komt en de veelbelovende ervaringen die al opgedaan zijn, ook op digitaal vlak, nodigen ons uit om met vertrouwen en vastberadenheid deze taak verder te zetten, die van cruciaal belang is voor de effectiviteit van de verkondiging van het Evangelie, het doel dat een missionaire synodale Kerk nastreeft.

*Rome, 29 mei 2023*

*Gedachtenis van de Maagd Maria, Moeder van de Kerk*